

ПОСТКРИЗОВЕ РЕФОРМУВАННЯ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

У статті розглянуто основні напрямки посткризового реформування державного антикризового регулювання банківської діяльності в Україні. Автором виокремлено основні проблеми, що виникли у вітчизняній банківській системі, та шляхи їх вирішення.

Ключові слова: банківське регулювання, фінансова криза, проблемні активи, санаційний банк.

Фінансова криза 2008 р. поставила низку запитань стосовно розробки найбільш ефективної стратегії досягнення стійкого зростання розвитку банківських систем країн з перехідною економікою та, перш за все, довела неспроможність ринково орієнтованих капіталістичних країн. Так у поточному році спостерігалось певне відновлення діяльності банків на ринку та стабілізація фінансово-економічного становища. Проте, незважаючи на це, актуальним залишається проблема певного реформування та коригування політики центрального банку України щодо регулювання банківської системи та підтримки її стабільного зростання. Тому дослідження основних проблем, що виникли у вітчизняній банківській системі, та розробка ефективних шляхів їх вирішення має високу актуальність та значну науково-практичну значущість.

На теренах України проблеми дослідження сучасного стану банківської системи та розробки адекватних шляхів їх вирішення на державному рівні стали предметом наукового зацікавлення Г. Багратяна, О. Барановського, В. Гейця, В. Герасименко, О. Дзюблюка, Я. Жаліло, Г. Карчевої, Є. Медведкіної, В. Міщенко, Н. Погореленко, В. Стельмаха, М. Суржинського, А. Черепа та інших. Проблемам банківського регулювання та забезпечення стабільності національних банків присвячено численні дослідження таких зарубіжних авторів, як В. Ачарія, С. Бузер, А. Деміргук-Кунт, Р. Джаммаріно, К. Джон, Дж. Капріо, Л. Лавен, Р. Левін, А. Саундерс, Х. Фрейхас тощо. Незважаючи на значну кількість наукових праць, існує необхідність подальшого дослідження процесів трансформації державного регулювання банківської діяльності в Україні, оскільки специфіка реалізації цих процесів в українських умовах значно відрізняється від зарубіжної практики і потребує окремого дослідження можливостей використання досвіду розвинених країн, що є надзвичайно актуальним у сучасних умовах залучення України до глобалізаційних процесів.

Метою статті є дослідження та аналіз сучасних тенденцій розвитку банківської системи, а також банківського регулювання у посткризовий період.

На думку багатьох дослідників у сфері банківництва та економіки, за своєю сутністю глобальна фінансова криза виявилася кризою банківського регулювання та чинної нормативно-правової бази, що визначає основні аспекти банківської діяльності. Так, згідно з законодавчим трактуванням, «регулювання» покликане

вирішувати проблеми, які виникають на ринку банківських послуг, зокрема банкрутства фінансово-кредитних установ. Тобто банківське регулювання має на меті попередження та уникнення фінансових криз. Ситуація, яка склалася в економіці загалом та в банківській системі зокрема, є свідченням протилежного.

Однією з проблем, яка постала перед вітчизняною банківською системою, стало зростання кількості проблемних активів. Так у пік кризових явищ у 2009 р. у банківському секторі фінансового ринку України обсяг так званої «токсичної» заборгованості досягав критичного рівня, що дорівнював 40-45%. Станом на початок 2012 р. ситуація дещо покращилась, проте частка проблемних кредитів в активах банків все ще залишається досить високою та становить 20%. На думку дослідників вітчизняної банківської системи [1], цей показник є фактично ще вищим, оскільки банки демонструють тенденцію до приховування власних проблем. Ситуація, що склалася, вимагає покращення якості активів банківської системи України на макrorівні, оскільки індивідуальні банки не спроможні вирішити цю проблему самостійно. Так з цією метою наприкінці 2011 р. на основі націоналізованого банку АТ «Родовід банк» державою було створено санаційний банк [2]. Новостворена установа заснована з метою накопичення проблемних активів державних банків. Відповідно, санаційний банк потенційно дозволить фінансово оздоровити баланси вітчизняних банків – державних та націоналізованих під час фінансової кризи, а саме: ПАТ «АКБ «Київ», ВАТ АБ «Укргазбанк», ВАТ «Ощадбанк», АТ «Укресімбанк». Слід також зауважити, що АТ «Родовід Банк» був рекапіталізований на суму 8,4 млрд. грн. (наразі держава володіє 99,99% акцій банку), з яких 5,6 млрд. грн. були спрямовані на виплату депозитів фізичних осіб ліквідованого ТОВ «Укрпромбанк». При цьому після переказу вкладів клієнтів АТ «Родовід Банк» у ВАТ «Ощадбанк», останній повернув вкладникам проблемного банку кошти в обсязі понад 3,6 млрд. грн. Частина коштів були переоформлені як депозити ВАТ «Ощадбанк». Отже, в результаті проблема накопичення токсичних активів приватних комерційних банків залишиться невирішеною. Крім цього, автори [3, 4] визначають такі недоліки прийнятого законодавчого проекту стосовно створення санаційного банку:

а) недосконалість організаційно-правових засад

функціонування госпітального банку;

б) недотримання принципу прозорості та публічності в управлінні проблемними активами банків;

в) використання великих обсягів бюджетних фінансових ресурсів держави; у цьому випадку актуальним стає розвиток державно-приватного партнерства у частці фінансування.

На думку окремих науковців, збільшення державної частки в банківській системі призводить до порушення конкурентних засад функціонування банківської системи. Так державна власність має залишатись тільки в тих випадках, коли банк виконує стратегічно важливі функції в державі, орієнтований на вирішення пріоритетних державних завдань. Як зазначалося вище, наразі в Україні існує 5 державних банків, а, отже, з метою перетворення їх на ефективний інструмент поліпшення економічного та фінансового розвитку доцільною буде розробка єдиної стратегії їх діяльності та розвитку з чітким визначенням завдань та напрямків для кожного з банків.

Говорячи про реформування регулювання банківської системи на макrorівні, важливим завданням у цьому контексті є визначення та дотримання оптимальних значень основних індикаторів стабільності банківського сектору фінансового ринку. Так виокремлюють два рівні таких показників:

- індикатори, які характеризують стан зовнішнього для банківської системи середовища, тобто такі, що показують взаємозв'язок банківської системи та економіки країни загалом, а також вплив грошово-кредитних інструментів на банківництво;
- індикатори, які характеризують стан внутрішнього для банківської системи середовища [5].

З метою подальшої стабілізації банківської системи України увага держави має бути сконцентрована на ліквідації проблемних банків, а також на пожевженні консолідаційних процесів. Іншим напрямком є сприяння розвитку банківського кредитуванню пріоритетних сфер економічної діяльності в країні. Для здійснення цього завдання особливо важливою є підтримка державою банківських установ.

У контексті реформування регулювання є перегляд

підходів до здійснення нагляду за банківською діяльністю. Так необхідно впровадити основні рекомендації Європейського та Вазельського комітетів з питань банківського нагляду у сфері оцінки банківських ризиків, а також вимог щодо створення буферу капіталу та контрциклічного буферу в банках.

Іншим пріоритетним напрямком політики центрального банку має стати зниження відсоткових ставок за інвестиційними кредитами за рахунок зниження вимог обов'язкового резервування під такі операції, а також здійснення державного гарантування, що дозволить значно знизити банківські ризики.

Загально визнаним є той факт, що банкрутство банку породжує суттєві соціальні втрати в країні, які не відшкодовуються ні банківськими менеджерами, ні акціонерами. Пруденційне регулювання власне орієнтоване на обмеження впливу негативних зовнішніх факторів, що можуть спричинити банкрутство банків, а також зародження системних банківських криз в країні загалом. У більшості країн банківське регулювання, орієнтоване на підтримку стабільності всієї системи, реалізується за рахунок створення так званої «мережі безпеки», що містить такі елементи, як: нагляд, гарантування депозитів, вимоги до розміру капіталу банків, функція центрального банку як кредитора останньої інстанції, налагоджена процедура проведення фінансової санації або ліквідації. Так унаслідок реалізації антикризового регулювання було збільшено рівень капіталізації банківської системи України, адекватність регулятивного капіталу вітчизняних банків, зменшено обсяги кредитування в іноземній валюті, а також зменшено кількість проблемних банків. Проте окремі проблеми все ще залишаються невирішеними, як, наприклад, падіння довіри з боку населення до банківської системи України та до національної грошової одиниці зокрема. Саме тому в умовах посткризової стабілізації регулювання банківської діяльності потребує глибокого переосмислення та виважених реформувальних заходів на умовах прозорості, що й стане сферою подальших досліджень та наукових розробок.

Список літератури

1. *Проблемні активи банків досягли 20%* [Електронний ресурс] / Український Бизнес Ресурс. – Режим доступу : <http://ubr.ua/uk/companies-news/other/problemn-aktivi-bankv-dosiagli-20-124186>.
2. *Про затвердження Положення про порядок реєстрації, видачі ліцензії, регулювання діяльності санаційного банку та нагляду за ним* [Електронний ресурс] : постанова Правління НБУ № 471 від 23 грудня 2011 р. / Національний банк України. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=103139>.
3. *Чепелюк, О. Створення та функціонування санаційного банку в Україні* [Електронний ресурс] / О. Чепелюк // Режим доступу : <http://intkonf.org/chepeyuk-o-s-stvorenniya-ta-funktsionuvannya-sanatsiyonogo-banku-v-ukrayini/>.
4. *Костюченко, О. Санаційний банк в Україні: проблеми правового регулювання* [Текст] / О. Костюченко, Я. Малихіна // Форум права. – 2011. № 4. – С. 410-415.
5. *Медведкіна, Є. Трансформація національного банківського сектору України в умовах посткризової безпеки* [Текст] / Є. Медведкіна // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2011. – № 3. – С. 24-29.

РЕЗЮМЕ

Диденко Оксана

Посткризовое реформирование регулирования банковской деятельности в Украине

В статье рассмотрены основные направления посткризисного реформирования государственного антикризисного регулирования банковской деятельности в Украине. Автором выделены основные проблемы, возникшие в отечественной банковской системе, а также пути их решения.

RESUME

Didenko Oksana

Post crisis reform of banking regulation in Ukraine

The article considers the main trends of post-crisis reform of state regulation of banking activity in Ukraine. The author points out the main problems that have arisen in the domestic banking system and offers their solutions.

Стаття надійшла до редакції 16.09.2012 р.